

manente quamvis debita fluiditate sanguinis, per errorem loci (vide §. 118.) tale obstaculum circa extremitates vasculorum nasci, dum crassiores fluidorum moleculæ dilatata oscula canalium minorum conicorum ingrediuntur, atque in illorum angustiis hærent immeabiles. Integra autem febris curatio requirit, ut ille lentor sublatus sit: nisi enim hoc factum fuerit, licet velocior cordis contractio, in qua febris natura individua consistit, (vide §. 573.) absit, tamen non redibit omnium actionum integritas, quæ liberrimum motum humorum per omnia vasa supponit; quia ille lentor residuus in quibusdam partibus actiones lædet. Unde toties, subblata per Corticis Peruviani usum febre, mala pessima chronica manent, quia una cum febre lentor ille curatus non fuit. Ob hanc causam etiam in morbis inflammatoriis curandis sæpe erratur, dum per venæ sectiones, clysmata &c. sopitur quidem febris impetus, neque tamen resolvitur inflammatorum illud viscidum, cujus primarium solvens est febris ipsius moderata vis, uti postea in Commentariis §. 609. dicitur.

4. Symptomata, uti dictum fuit in Commentariis

§. 599. **V**itæ & viribus consulitur, cibus & potibus fluidis, facile digerendis, putredini adversis, uti contrariis, appetitui citando idoneis, causæ morbi cognitæ oppositis.

Fuerunt aliquando Medici celebres in illa opinione, in febrium initiis nulla danda esse omnino alimenta (e); imo ad sextum diem usque quandoque hoc factum fuisse legitur. Quin imo Asclepiades, non servandas, verum convellendas etiam vires ægri putavit, luce, vigilia, siti ingenti, sicut ne os quidem primis diebus elui sineret &c. Interiores enim diebus cubantis etiam luxuria subscripsit; primis vero tortoris vicem exhibuit. Quamvis autem hanc methodum non in universum probaret Celsus, & minime convellendas vires agrorum crederet, quoniam ex imbecillitate summum periculum est; tamen abstinentiam a cibo primis diebus laudavit, quia materiam superantem minui oportet, quæ naturaliter digeritur, ubi nihil novi accedit. Sed novimus hodie, etiam in sanissimis hominibus, nisi cibo & potu restituantur perditæ, summam sequi imbecillitatem, atque omnia in putredinem vergere: multo magis ergo hoc metuendum erit, dum per febrem augetur circulationis impetus; adeoque materia superans non digeretur naturaliter, uti Celsus credidit, sed corrumpetur potius. Videtur autem hæc methodus satis antiqua fuisse: Hippocrates enim (f) jam dixerat, se novisse Medicos, his, quæ deceant, maxime contraria facientes. Volunt enim omnes, ubi sub initia morborum homines, aut duos, aut tres, aut etiam plures dies inedia præmaceraverint, ita tum sorbitiones, tum potus exhibere. Verum quidem est, damnosum esse cibis implere imprudenter ægotantes, sed & noxium summopere nimia abstinentia debiles reddere. Medici enim officium est, ut ægrum neque supervacua materia oneret, neque imbecilliorum fame perdat (g). Apparet ergo, ut vitæ & viribus consulatur, cibus &

§. 11. vocantur omnia illa præternaturalia, quæ ex morbo, ut causa, in corpore ægroto fiunt ita, ut distinguantur tamen queant ab ipso morbo & ejus causa proxima. Pertinebunt ergo hæc ad febris effectus §. 587. enumeratos, adeoque optima curatione febris tollentur & symptomata, quæ ejus effectus sunt. Verum aliquando hæc symptomata adeo molesta sunt ægris, ut peculiarem attentionem requirant, & mitigari debeant saltem, si non integre tolli possint. Sic v. g. in phthisicis intolerabilis anxietas oritur, dum post assumta alimenta crudus chylus pulmonem gravat; licet autem sæpe non omnino tolli possit hoc symptoma, multum tamen mitigari poterit, si diluta alimenta parca copia simul, & repetitis vicibus, sumpserint ægri.

Inquirendum jam per quæ generalia illa quatuor capita optima curationis febrium possint obtineri: & primo agendum erit de illis, per quæ vitæ & viribus consulitur. Primo ergo diceretur de qualitativis illis, quæ requiruntur in cibus & potibus, qui febre decumbentibus offerendi sunt; deinde determinabitur, quo tempore commodissime exhibeantur; atque ultimo qua copia illos dare conveniat.

potus exhibendos esse: quales autem dotes imprimis habere debeant, iam dicendum erit.

Corpus sanum & robustum ex quibuslibet fere ingestis bonos humores conficit: & de his verum est fere, quod dixit Helmontius (h), nusquam qualitatem ciborum, quatenus talium, nocumentum adferre; solam vero quantitatem obesse posse. Verum ubi a sanitate descedit corpus, deficiunt requisita ad debitam elaborationem ingestorum; unde tunc major cautela requiritur. Credebat autem, efficacissima, quæ se possidere jactabat, remedia, una cum morbo facile tollere posse symptomata a cibus oriunda, ideoque voluit, Dieta necessitatem a penuria aliorum medicaminum, non ciborum lenocinio, investitam fuisse (i): Sicque agnovit tamen, diætæ vitia in morbis nocere posse, licet una cum morbo mala inde orta remedium efficaciam tollerentur. Missis ergo his videamus, quinam cibi & potus febricitantibus conveniant.

Cibus & potibus fluidis. Ut enim ex ingestis fiat nutrimentum, videmus illa prius in fluidi naturam converti; fluidus enim chylus est, antequam sanguini misceatur; & præter potum ingestum ingens quantitas liquorum admiscetur cibus. In ore enim saliva, in ventriculo succus gastricus, in intestinis succus entericus, pancreaticus, bilis utraque, admiscuntur; & deinde chylus, in cisternam lumbarem & ductum thoracicum delato, lymphæ fere totius corporis affunditur. Ut ergo debita fluiditas chylus concilietur, tot viscerum conspirantium integritas desideratur, tot humorum miscela requiritur. In morbis ergo, ubi plures sæpe functiones huc facientes turbantur, maxime convenit liquida dare, ut minori molimine in bonum chylum converti

(e) Celsus Lib. III. cap. 4. pag. 128. 119.
(f) De Viu acutor Charter. Tom. XI. pag. 48.
(g) Cels. Lib. III. cap. 4. pag. 129.
(h) Paradox. Sentent. Num. 1. pag. 555.
(i) Paradox. Sentent. Num. 4. pag. 555.

verti possint. Hinc dixit Hippocrates (k): Potu replevi facilius est, quam cibo. Et alibi (l): Omnem vitium humidum febricitantibus professe, monuit.

Facile digerendis. Digestionis difficultas in materia digerenda pendet, vel a nimia ejusdem copia, qua corpus gravatur etiam sanissimum; vel a tali conditione ingestorum, per quam non patiuntur se facile transmutari & assimilari in naturam nostram. Parca copia ingerendos esse cibos, demonstrabitur §. 601. Cum autem in febricitante plurimæ functiones viscerum turbentur sæpius, & difficilioris digestionis alimenta integritatem harum omnium requirant; patet evidens ratio, quare facile digerendi cibi & potus hic conveniant. Omnia ergo illa, quæ in Commentariis ad numerum 1. §. 28., laudata fuerunt, conducent: imprimis si ex his seligantur illa, quæ morbi causæ contraria esse cognoscuntur, uti mox dicitur. Confirmat modo dicta Hippocratis monitum (m): Quæ sanis conferunt, ægrotis eadem exhibita valentiora sunt, & oportet, vigore illorum detracto, exhibere, aliqui illa corpus non ferunt, sed magis nocent, quam juvant. Merito ergo Galenus (uti alia occasione in Commentariis §. 25. dictum fuit) damnavit Medicos, nomine quidem Methodicos, sed opere ab omni methodo alienos; qui primis morbi diebus, dum æger assumere valebat, & natura assumptum appetebat, & concoquere adhuc poterat, alimenti exhibitionem subducebant; postea vero vinum ac carnes dabant, ac tanquam in vas inanimum alimenta infundebant: quasi ingessisse hæc sufficeret, dum tamen morbi progressu debilitatum corpus his digerendis minus aptum foret.

Putredini adversis. In Commentariis §. 100. dictum fuit, solo augmento motus circulatorii sales & olea sanguinis volatiliora, & acriora fieri, id est in putredinem tendere: cum ergo in febre velocior circulatio sit, idem metuendum erit: atque ob hanc causam inter febris effectus, §. 587. enumeratos, humorum degeneratio in putredinem recensita fuit. Patet ergo ratio, quare in victu febricitantium feligi debeant illa, quæ putredini adversa sunt. Hippocrates sola fere ptisana hordeacea, ejusve succo vel cremore usus fuit, uti patet ex illis, quæ in libro de victu acutorum tradidit: addebat his oxymel, mulfam & similia; quæ omnia ex sua natura in oppositam omni putredini indolem vergunt: aciescunt enim. Ob eandem causam pingua omnia, quæ tam facile majori calore acrimoniam rancidam pessimam acquirunt, vitantur. Hac de causa in morbis acutis Sydenhamus carnibus, imo & illarum jusculis, interdixit semper; panatellis, hordeatis, pomis coctis & similibus solis fere usus fuit. Imo Helmontius ipse, licet ubique fere Veterum Medicorum opiniones carpat, & diætæ regulas in morbis parvi fecisse videatur, uti paulo ante dictum fuit; tamen in febricitantium diætæ vel carnum juscula damnat & imprimis meraciora. Lædunt namque febricitantes; quia caro, ova, pisces, & juscula facile tum cadaverantur, ac minime nutriunt (n).

Siti contrariis. Cum aquosa, subacida, demulcentia, inter præcipua sitis remedia §. 640. numerentur, patet modo dicti ad hanc rem optima esse. Cibi enim & potus fluidi, in quibus aquæ copia a-

bundat, commendati fuerunt; simulque tales, qui vel jam acidi sunt, vel ex sua indole in acidum vergunt: adeoque sic & huic indicationi iisdem satisfieri poterit.

Appetitui citando idoneis. In febribus enim sæpe deficit omnino, vel languet saltem: sed cæteris partibus eo felicitior digestio assumtorum, quo melior appetitus fuerit. Solent autem sponte sua ægri appetere tales cibos & potus, qui modo laudati fuerint. Febricitanti enim si porrigantur carnes assæ, horrebit; si lac ebutyratum, decoctum hordei cum succo citri, fructus horæ bene maturi, aut similia dentur, assumet plerumque. Unde ipse ægrorum appetitus solet sæpe Medicos docere, quænam hic optima sint. Ob hanc causam dixit Hippocrates (o): Quoscumque cibos, aut obsonia, aut potus decumbentes expetunt, ea suppetant, si nullum corpori nocumentum sit adfuturum. Imo, licet illa, quæ ægri cupiunt, minus conveniant, tamen exhibenda jussit, nisi summopere noxia fore quis certo prævideret. Sic enim alibi (p) habet: Paulo deterior tum potus, tum cibus, suavior tamen, melioribus quidem, sed ingratoribus, præferendus. Damnavit ergo sunt Medici, qui in his nimis severi piaculum crederent, si vel minimum ægotantium desideria concederent, quod vel artis regulis, vel sæpe præconceptæ tantum hypothese, repugnare videtur. Plurima habentur in Historia Medica exempla, quibus constat, ægros, dum ineluctabili desiderio ferebantur ad sumenda talia, quæ nocitura omnes crederent, optime tamen ab iisdem assumtis se habuisse; & sæpe eosdem sequenti die hæternas Medici, mortem intentantis nisi obedirent, minas rixisse jam sanos. Media ergo in his via incedendum est: turpe enim est ingenuo serviliter subscribere omnibus, quæ ægri expetunt; uti sæpe in aulis fieri solet: atque noxium, & Medici famæ infidiosum est, si morosa severitate salutare quandoque naturæ instinctus cunctemnat semper. Dum familia in praxi viderat Sydenhamus (q), conclusit, quod sæpius fructum facit illa, quam talem esse opinamur, ratio, quam sensus ille certissime nobis cognovit; quodque in morborum curatione plus dandum est ægotantium appetitionibus & desideriis insensibilibus (modo perquam enormia non fuerint, & quæ vitam ipso facto exstinguant) quam magis dubis & fallacibus artis regulis.

Causæ morbi cognitæ oppositis. Febrium enim causæ varæ sunt; & ab his desumitur certissima & magis specialis indicatio, quæ victum febricitantium determinat. In exemplo res patebit: dictum fuit §. 586. cibus acres febrium causam esse posse; verum varia in his acrimonia observatur, quæ sæpe oppositam medelam requirit. Dum enim in junioribus, qui solis fere aciescentibus vivunt, ab acrimonia acide febris oritur, gelatina cornu cervi, eboris & similia conveniunt: quæ partim resolvendo acida suo glutine, partim opposita his indole, profunt. Verum dum a cibus, in putridam alcalinam acrimoniam degenerantibus, febris accenditur (vide §. 86.) modo dicta nocerent summopere, cum sponte sua in putredinem alcalinam vergant;

(k) Aphor. 11. Sect. II. Charter. Tom. IX. pag. 50.
(l) Aphor. 16. Sect. I. ibidem pag. 71.
(m) In fine Libri de Affectionibus Charter. Tom. VII. pag. 637.
(n) De Febribus cap. 12. Num. 4. pag. 77.
(o) De Affectionibus c. 11. Chart. Tom. VII. pag. 611.
(p) Aphor. 18. Sect. II. Chart. Tom. IX. pag. 79.
(q) Dissert. Epistol. pag. 455.

vergant; unde tunc ex hordeo, avena, & similibus aciescentibus victus petitur. Dum in morbis acutis inflammatoriis immixtus sanguis in arteriarum angustiis heret, tenuissima & solventissima sola conveniunt; ubi vero a venenato stimulo sanguis nimis dissolvitur,

§. 600. **C**ibus dandus eo tempore, quo abest febris, aut quo ejus impetus saltem erit lenior.

Ingesti enim cibi non nutriunt, neque vires rescere valent, nisi prius vasorum & viscerum efficacia, ac sanorum humorum copiosa admissione, in nostram naturam mutati fuerint. Verum ad hanc ingestorum mutationem actionum omnium integritas requiritur, ut perfectissima sit: si quaedam deficiant ex his, poterit ciborum levium & facili digestionis subactio sperari, quæ tamen semper eo felicius fiet, quo major integritas functionum adest: Patet ergo, omnium optimum tempus cibos exhibendi esse, quando febris abest; adeoque in febribus intermittentibus medio inter binos paroxysmos tempore cibandi sunt ægri. De his dixit Hippocrates (r): *In exacerbationibus autem (cibum) subducere oportet, exhibere enim, levis. Et quæcumque per circuitus exacerbantur, in ipsis exacerbationibus (cibum) subducere oportet.* In febribus vero continuis major difficultas est: indicatio enim vitalis, quæ ægri viribus consulitur, cibos postulat; dum interim febris semper præfens idoneum his exhibendis tempus minime concedit. Verum uti postea §. 727. dicetur, aliquando febres motum febrilem semel excitatum uno impetu ad finem perducunt, quæ continuæ proprie vocantur: quandoque vero semper durant febres, sic tamen ut per vices impetum remittant, ac denuo excitent; tuncque continuæ remittentes dicuntur. In his ergo optimum cibos exhibendi tempus erit idem, quod remissionis; tunc enim febris lenior impetus corpus minus turbat. Unde monuit Hippocrates (s): *Diætetices maxime esse, observare ac cavere, uti in acutis, sic & in longis morbis & febrium intensiones & remissiones, ut tempora caveantur, quibus non oportet cibos offerre, & cognoscantur, quando tuto offerendi sunt: uti etiam quando plurimum ab intentione abfuerint.* Verum & in intermittentibus perfecte febribus, & in remittentibus, pro varia diuturnitate intermissionis

§. 601. **E**T quidem copia parca, sæpe repetita; ne nimis laborare cogantur viscera, mutantur.

Dictum fuit alia occasione (vide Commentaria §. 586. a.) ex Hippocrate, cibos ea copia exhibendos esse, quam corpus superare valeat. Verum in febre & per febrem plurimæ actiones requisitæ ad assimilationem ingestorum turbantur; & quidem eo plus, cæteris paribus, quo febris intensior vel & diuturnior fuerit. Requiritur ergo non tantum, ut alimenta facile digerenda (vide §. 599.) verum etiam ut parca copia simul exhibeantur: Cum enim vel in sanissimis hominibus optima & saluberrima alimenta peccare possunt nimia copia, quia

victus ex incrassantibus & demulcentibus paratur.

Ex illis, quæ hætenus dicta sunt, poterit satis determinari qualitas cibi & potus febricitantium: inquirendum nunc, quo tempore febris potissimum conveniat eadem exhibere.

vel & remissionis, tempus cibi exhibendi determinari debet. Quamvis enim generalis regula practica sit optime cibos dari, quando corpus vel non, vel saltem minus, ægrotat: *minus enim corrumpitur, quod integro corpori infertur (t)*: si tamen intermissionis vel remissionis tempus tam breve sit, illo assumti cibi digeri integre nequeant, sed exacerbatio jamprehendat, antequam hoc fieri possit, alia adhuc cautela requiritur. Pulcherrime hoc notavit Celsus (u), dicens: *Neque tamen verum est, quod Themisoni videbatur, si duabus horis integer futurus esset æger, satius esse tunc dare, ut ab integro corpore potissimum diduceretur. Nam si diducam celeriter possit, id esset optimum. Sed cum hoc breve tempus non præstet, satius est, principia cibi a decedente febre, quam reliquias ab incipiente excipere. Ita, si longius tempus secuturum est, quam integerrimo dandus est: si etiam breve, antequam ex toto integer fiat. Quo loco vero integritas est, eodem est remissio, quæ maxime in febre continua potest esse.*

Maxima ergo difficultas manebit in determinando tempore cibi exhibendi in illis febribus, quæ nec intermissionem, nec remissionem habent. Verum in illis febribus adscensus, summus vigor, & descensus observantur; atque tali moderamine cibi exhibentur, (uti postea §. 602. N. 3. dicetur) ut tenuissimi in morbi vigore; in adscensu vero & descensu morbi, & plures, & meraciores, exhibeantur. Securius autem in his febribus cibum dari voluit Celsus (vv) *Antelucanis horis, quibus omnes fere maxime dormiunt: deinde matutino tempore, quod natura sua levissimum est. Major minorve ægri debilitas, & varia longitudo morbi hic imprimis spectanda, uti postea dicetur.* Unde Celsus (x) illa, quæ de cibandis ægris pulcherrima habet, concludit cum eo tamen ut nullo tempore is, qui deficit, non sit sustinendus.

a viribus digerentibus superari nequeunt; non mirum erit, in febricitantibus ob eandem causam nocere alimenta, dum tali quantitate ingeruntur, quæ in sano corpore quidem facile toleraretur, in ægro tamen vires vasorum & viscerum debilitatas superat. Pessime ergo febricitantibus consulitur, dum semel vel bis de die, uti sanis solet, cibos offertur; cum sæpius, sed parca copia simul, illud fieri deberet. Imo in acutissimis morbis præstat omni hora aliquid ingerere, ut sic vitæ & viribus consulatur; neque interim a copia ingestorum turbetur corpus.

§. 602. **C**opia determinatur, & vis cibi 1. ex prævisa duratione febris (588. 589. 590. 596. 597.) ad dies, 1. 4. 7. 9. 11. 14. 21. 30. 40. 60. debet enim tantum dari, quo vires sustineri queant, ut sufficiant coctioni, & crisi. Quo brevior morbus, eo minus & debilius offerendum, & contra. 2. ex ætate ægri cognita; quo enim origini propiora, vel senectuti summa, eo difficilius inedia ferunt animalia. 3. Status & vehementia morbi si cognoscuntur, varium copia & virtute cibum postulant: in ætate tenuissima, & pauca; in adscensu & descensu eo plus, & meracius dandum, quo magis ab ea distat morbus. 4. a loco quem æger incolit, qui enim æquatori vicini tenuem victum facile; polis autem propiores difficulter eum ferunt. 5. ab anni tempestate, quum ætas tenuissima, hyems validiora petat. 6. a consuetudine ægri, & temperie ejusdem naturali; qui enim sanus lautissimis usus ea facile distat, æger pluribus eget ob vasa & viscera his assueta. 7. a sensu levi, vel gravi, assumta sequente.

Hætenus in genere dictum fuit de qualitate & quantitate ciborum, qui febricitantibus tuto exhiberi possunt. Verum dum in singulis ægris hoc determinandum est, alia consideranda veniunt, per quæ ex his generalibus ad specialia magis pervenitur. Cibos v. g. fluidos, & facile digerendos, dari debere generalis indicatio jubet: verum tamen ipsa digestio pendet ab illis, quæ in febricitante adhuc de sanitate supersunt: hinc v. g. tale alimentum, quod in morbi principio facile digeritur, in ejusdem vigore posse esse difficili digestio; non quidem materiæ digerendæ, sed virium digerentium, ratione. Præterea morbi longitudo varia, anni tempestatas, consuetudo ægri & temperies &c. magnam hic diversitatem facere poterunt, quæ omnia ordine hac paragrapho examinabuntur, ut sic constet de copia & vi cibi exhibendi.

Vis autem cibi vocatur illud, quod proprie in nostrum alimentum per vasorum & viscerum actionem de cibo transit. Unde Celsus (y) valentissimum vocavit, in quo plurimum alimenti est. Sic minor vis adesse dicitur in jusculo carniū diluto, quam in consummato dicto. Unde in fine ejusdem capituli Celsus (z), postquam varia edulia recensuerat, sequentia concludit: *Fere vero sequitur, ut, quo valentior quævis materia est, eo minus facile concoquatur; sed si concocta est, plus alatur. Itaque utendum est materia genere pro viribus; modique omnibus pro genere sumendus. Ergo imbecillibus hominibus rebus infirmis opus est: mediocriter firmos media materia optime sustinet: & robustis apta validissima est. Plus deinde aliquis assumere ex levioribus potest, in his magis, quæ valentissima sunt, temperare sibi debet.* Cum ergo cibis viribus assimilantibus corporis difficilius subigatur, si majorem copiam nutrimenti in se habeat, atque ideo tunc majorem vim dicatur habere; obtinuit etiam, ut validos cibos vocaverint, qui difficilius concoquuntur, licet majorem alimenti copiam non contineant. Sic dixit Celsus (a): *Ovum durum valentissima materia, molle vel sordibile imbecillissima; quamvis ovum durum non plus nutriat, quam molle. Vis ergo cibi mensuratur & a copia nutrimenti, quod continet; & a difficili extricatione partium nutrimentum ex eodem cibo. In priori casu ibi major vis debilibus & ægrotantibus molestiam parit, dum major inde facta chyli copia sanguinem gravat; in posteriore prima corporis viæ magis afficiuntur. De his dixit Hippocrates (b): *Quæcumque quidem ventriculus superat, quæque corpus recipit, ea neque statim, neque tormina excitant. At si ventriculus non superet, ab his & flatu, & tormina, cæteraque id genus con-**

tingunt. Cum autem per illa, quæ dicta fuerunt in Commentariis §. 599. a victu febricitantium secludantur illa, quæ majorem molestiam primis viis parant; hic tantum agendum erit de illa ciborum vi, quæ a majori copia nutrimenti pendet.

1. Primum & præcipuum indicium, qui copia & vis cibi febricitantibus exhibendi determinatur, est cognita morbi longitudo. Aptæ fati similitudine in his usus fuit Galenus (c), dum ægri vires onus portanti, morbum vero oneri, tempus autem, quod usque ad statum morbi extenditur, longitudini viæ comparavit. Uti jam non potest præcognosci, an homo portando oneri sufficiat, nisi hominis robor, oneris magnitudo, & viæ longitudo antea perspecta fuerint: sic & idem in morbis verum est. Febrim autem continuarum, (de quibus hic imprimis agitur, cum in intermittentibus tempore apurexias tuto cibis dari possit) longitudo varia est, & ad sexagesimum aliquando diem extenditur: uti alia occasione ad §. 564. ex Hippocrate dictum fuit. Quamvis autem illa, quæ ad paragraphos in textu citata dicta fuerunt, multum lucis dare possint, ad determinandam febris longitudinem, semper tamen difficultas manet in eo, ut quis ab ipso febris initio cognoscere possit illico, quanto tempore hæc duratura sit. Malignas quidem febres, & quæ cum gravissimis signis fiunt, quarto die, vel & prius, interficere Hippocrates (d) monuit; & contra mitissimas febres, & quæ in securissimis signis incedunt, quarto die, vel & citius, terminari. Verum in illis febribus, quæ in suis initis satis mites sunt, neque adeo gravibus stantur symptomatibus, prædefinire durationis tempus, ad modum difficile videtur; quia eadem fere adiunt phænomena in illis, quæ cito sanantur, & his quæ ad plures septimanas extenduntur. Hanc difficultatem & agnovit Hippocrates (e), dicens: *At per horum initia difficilius est eos prænoscere, qui intra longissimum tempus judicari debeant; similia namque sunt illorum principia. Imo crederem, neminem, quantumvis in arte versatum, scire posse prima febris excipientibus die, an intra quatuordecim, vel viginti dies, terminabitur, nisi ex genio Epidemici tunc regnantis morbi illud noverit. Ideoque merito prioribus addit Hippocrates, quod a primo die animadvertendum sit, & ad quemque quaternarium additum considerandum: neque tunc latebit, quo se versurus sit morbus. Neque tamen ex hac incertitudine, quæ inevitabilis videtur, magnus fiet in victu febricitantibus præscribendo error: Pessimas enim febres, quæ cito ex sua natura in perniciem tendunt, satis distinguere novimus. In mitioribus vero, cum plura de sanitate supersint, non nocebit paulo major vis,*

(r) Aphor. 27. Sect. I. Charter. Tom. IX. pag. 15.
(s) De Victu morbor. acut. Charter. Tom. XI. pag. 177.
(t) Cels. Lib. III. cap. 4. pag. 122. (u) Ibid. pag. 123.
(vv) Lib. III. cap. 5. pag. 125. (x) Ibid. pag. 127.

(y) Lib. II. cap. 18. pag. 96. (z) Ibid. pag. 100. (a) Ibid. pag. 97.
(b) De Affectibus cap. 13. Charter. Tom. VII. pag. 613. (c) Lib. III. De Crisibus cap. 5. Charter. Tom. VIII. pag. 457.
(d) In Prognost. Charter. Tom. VIII. pag. 653. (e) Ibidem pag. 655.

vis, & copia cibi, licet forte cito finientur. Quamvis enim, prævisto subito talis febris exitu, non opus fuisset absolute his, tamen cibi, præditi illis conditionibus, quæ §. 599. recensitæ fuerunt, & dati, cautela §. 601. servata, vix unquam nocere poterunt, cum in his casibus vires digerentes satis bonæ adhuc esse soleant. Accedit, quod Hippocrates monuerit, majus peccatum committi in tenui, quam in paulo pleniore victu &c. Quam ob causam victus tenuis & accaratus plerumque paulo pleniore periculosior est (f). Atque in præcedenti Aphorismo de morbis acutis imprimis similia dixit: Tenuis & exquisitus victus in morbis longis semper, tum in acutis, ubi non admittitur, periculosus (g).

His ergo præmissis, non adeo difficile erit copiam & vim cibi exhibendi limitare: si enim v. gr. videam febris impetum cito augeri, neque interim pessima symptomata adesse, ut v. g. respirationem difficilem, deliria &c. prævideo ephemeram futuram, vel forte intermittentem; adeoque parum sollicitus ergo de victu præscribendo, cum brevi febris aberit, sique aptissimum nutriendo ægro tempus dabitur. Si autem subitum febris augmentum pessima comitentur symptomata, brevi lethalem morbum fore prævideo, nisi omni molimine artis succurratur; adeoque nihil cibi dandum erit, vel dilutissimi tantum parca copia conveniet; uti v. gr. solum avenæ vel hordei decoctum cum succo citri, aut similia: quia nullum periculum hic adest, ne a defectu æger lædatur, cum vel brevi perundum sit morbi vehementia; vel idonea medela superatus brevi morbus, vel mitigatus saltem, occasionem daturus sit pluribus vel validioribus cibis ægri vires sustinendi: In illis vero febris, quæ minori velocitate decurrunt, sic moderanda ægri diætæ, ut vires sustineri queant, ad coctionem & crismam requisitæ; neque interim imprudenti ciborum exhibitione graventur æger. Utrumque ergo illud extremum vitandum erit: Medici enim officium est, (uti in Commentariis §. 599. dictum fuit) ut ægrum neque supervacua materia oneret, neque imbecilliorum fame perdat (h). Semper tamen memores esse debemus moniti Hippocratici modo memorati, quod nempe periculosior longe error committatur in defectu, quam in aliquo excessu. Aliquid enim incertitudinis in determinanda duratione febris incipientis sæpe adest, uti jam dictum fuit: & unde Hippocrates (i) de his agens vocabulo *υπερμαρτυρία*, quod conjecturalem cognitionem significat, usus fuit; sic enim habet: Conjecturis autem etiam æger explorandus est, an victu ad morbi usque vigorem par sit futurus, & utrum ille prius sit desecturus, neque tali cum victu sufficere poterit, priusquam morbus cessaverit, ac obtundatur. Reliqua autem, quæ in hac paragrapho dicenda erunt sufficient, ut error in his caveatur; & imprimis illud, quod numero septimo habetur, de sensu levi, vel gravi assumta sequente, inde enim statim apparet, an exhibitus cibus profuerit, an non; adeoque vel levissimus in his excessus brevi detegatur. Si præstare potuisset, quæ jactavit adeo impudenter Helmontius (k), non indigeremus omnibus his diætæ regulis. Ille enim Medici nomine indignum esse voluit, qui febrientem non restituit ante quatrimum. Verum in his,

(f) Aphor. 5. Sect. 1. Charter. Tom. VIII. pag. 11. (g) Aphor. 4. Sect. 1. ibidem pag. 9.
(h) Cels. Lib. III. cap. 4. pag. 120. (i) Aphor. 5. Sect. 1. Charter. Tom. IX. pag. 44.
(k) De Febris c. 12. pag. 772. N. 7.
(l) Aphor. 14. Sect. 1. Chart. Tom. IX. pag. 24.
(m) Aphor. 13. Sect. 1. ibid. pag. 23.
(n) Ibidem.
(o) Hippocr. Aphor. 14. Sect. 1. Chart. Tom. IX. pag. 24.

uti & in aliis plurimis solis promissis dives fuisse videtur.

2. Dixerat Hippocrates (l): Qui crescunt, calidum innatum habent copiosissimum, ideoque copiosissimo indigent alimento, alioquin corpus absumitur. Atque in præcedenti Aphorismo (m) monuerat, pueros omnium minime jejunium ferre. Videmus enim animalia, quo primæ suæ origini propiora sunt, eo pluribus indigere alimentis. Neque mirum hoc videbitur consideranti, quam brevi tempore ex minima mole in tantam magnitudinem excrescant. Primum hominis rudimentum, quod in spumantis libidinis guttula omnem fere sensum fugiens delituerat, novem mensium spatio in sexdecim librarum molem excrevisse observatur, unde requiritur alimentum tunc temporis non tantum ad essentiam, verum etiam ad incrementum: Quod optime distinguit Hippocrates (vide Commentaria §. 347.) dicens: Aluntur quedam ad incrementum, & ad essentiam; quedam ad essentiam solam, ut senes: quedam etiam ad robur: Unde videtur foetus, dum in utero hæret, continuo nutrimentum, materni corporis viribus præparatum, accipere. Dein in lucem editus infans frequentissime materna ducit ubera; ac postea firmiori jam corpore aptus, ut ex ingestis sibi nutrimentum parat, plus alimenti, ratione suæ molis, sumere solet sanus, quam robustissimus vir; atque ideo etiam in morbis juniores pluribus alimentis indigent, adhibitis tamen illis cautelis, de quibus §. 599. 600. 601. dictum fuit. Accedit, quod junioribus, dum febribus laborant, aucto circulationis impetu, elongentur vasa omnia, cum tam facile cedere possint: unde tam subitum in his observatur post morbos acutos toleratos staturæ corporis augmentum; adeoque requiritur & proportionale liquidorum augmentum, ut repletis vasibus æquabilis maneat circuitus, & subministrantur solidis elongatis talia elementa, quæ cohesionem debitam, hæc elongatione vasorum minus firmam futuram, servent.

Senes quidem facillime jejunium ferre dixerat Hippocrates (n). Hoc quidem in sanitate verum est; & in illis, qui cruda adhuc senectute vigent, quia nec ad incrementum, nec ad robur, sed ad essentiam solam aluntur, atque vasorum plurimorum cava vel integre tolluntur, vel minuuntur plurimum, unde & minor liquidi transfuxuri quantitas requiritur: accedit, quod omnia vasa, jam rigidiora facta, liquidis impulsis minus cedere possint; verum per febres expelluntur plurima de corpore (vide §. 587.) liquidorum hinc quantitate imminuta, exciscatur corpus: sed, quia natura progressum, qui est ad siccitatem, effugere non licet, ideo senescimus & corrumpimur; uti alia occasione (vide §. 55.) ex Galeno dictum fuit; adeoque per febrim senectutis vitia augebuntur, nisi blando & humectante victu succurratur. Sed imprimis hic copia parca & repetita sæpe opus est, quia debilis in senibus vitalis flammula a copiosioribus extinguitur (o); & paucissimi quidem eget somnibus, sed continuo, ob rationes modo dictas, subministrandis. Accedit etiam, quod a defectu in senectute summa syncope sæpe lethalis brevi sequatur: quia minuta liquidorum copia, vasa rigida non contrahuntur proportionaliter; unde tunc vasorum actio nulla in liquida con-

contenta, adeoque una ex causis, quæ liquidorum motum per vasa continuant, deficit; hinc stagnatio, & mors: cor enim expulso sanguine ex cavis suis dilatata quidem arterias, verum momento post arteriæ contractæ debent promovere impulsum sanguinem, ut circulatio maneat; atque ut hoc fiat, articularum latera contigua manere debent undique liquido contento: verum vasis jam rigidissimis in ultima senectute, & simul humorum copia per febrim dissipata, hoc fieri non posse, facile apparet. Adeoque patet ratio, quare senibus febricitantibus nimia abstinentia adeo noceat.

3. Ex illis, quæ ad primum numerum hujus paragraphi dicta fuerunt, constat, debere idoneis alimentis ægri vires sustineri, ut coctioni & crismæ sufficere possint; si nempe prævideatur, morbum non adeo brevi temporis spatio terminandum esse, ut abstinentia absque periculo tamdiu tolerari possit. Agitur jam de moderanda cibi copia & vi pro varia febris ipsius intensitate. Sæpius autem dictum fuit, ingestos cibos non nutrire, nisi prius per vim vasorum & viscerum, & admisionem humorum bonorum jam coctorum, subacti fuerint & assimilati. Eo ergo melius proficietur hæc assimilatio, quo plura adhuc de sanitate supersunt. Verum in initio morbi minus læduntur functiones, & humores minus a nativa indole degenerant; sensum autem in morbi adscensu magis magisque turbatur corpus, donec in summo morbi vigore omnium pessime se habeant ægri; atque deinde morbus, nisi subita evacuatione critica vel metastasi terminetur, sensum iterum minuitur, & quotidie sanitas crescit. Patet ergo ratio evidens, quare plus cibi & meracioris dari possit in adscensu & descensu morbi; & contra, minima copia dilutissimi tantum cibi conveniat in summo morbi vigore. Perfectissime autem hæc quadrant doctrinæ Hippocratis, dicens: Quum ergo morbus peracutus est, statim & extremos habet labores, & summe tenuissimo victu uti necesse est. Ubi vero non, sed pleniore victu uti conceditur, tantum (a summe tenuissimo victu) decedendum, quantum morbus ab extremis lentior recesserit (p). Uti jam hoc dixit de varia diversorum morborum vehementia & discrimine, sic idem affirmavit de ejusdem morbi vario statu in sequentibus Aphorismis: ita enim habet. Quum morbus in vigore fuerit, tunc tenuissimo victu uti necesse est (q); & paulo post (r): Quibus ergo statim vigor est, bis statim tenuis victus exhibendus. Quibus vero posterius vigor futurus est, iis in ipso & paulo ante ipsum cibus subtrahendus. Antea vero plenius alendum est, quo perisset ægrotus. Sæpe autem Medici in dirigenda febricitantium diætæ hanc regulam negligunt: primis enim diebus morbi, cum satis valida adhuc ægro vires sunt, alimento illum minus indigere putant, sicque oportunitate maxime tempus sustinendi vires ægri negligunt: procedente enim morbi augmento, minus ferre poterit illa, quæ offeruntur; & in summo morbi vigore sæpe omnia fastidiet. Unde illi, qui Asclepiadis more (vide Commentar. §. 599.) primis diebus morbi tortoris vicem gerunt, nihil ferre exhibendo ægris, quamvis expectant; postea frustra cubantium etiam luxuriæ subscibunt, dum nil assument, nec assumta digerere valent. Illa enim abstinentia, quæ ægrotare incipientibus conducit, non consistit in

Tom. II.

P

6. Fre-

eo, ut nihil omnino exhibeatur; sed tantum ut vitentur in victu talia, quæ morbum augere possent, vel ab ægro jam corpore difficilius perfici & assimilari. Proderit ergo in ipso morbi initio cibos dare, adhibitis illis cautelis, quæ §. 599. 600. 601. propositæ fuerunt, ut sustineantur ægri vires, & blando chylo minuatur acrimonia humorum, quæ a febre ipsa merito futura metuitur; simulque iusto moderamine cibi vis & copia augeatur vel minuatur, prout morbi adscensus, status, & descensus requirunt. Minus feliciter ergo Hippocratis dogmata expressisse videtur Celsus, dum abstinendum a cibo primis diebus iussit, quia minui tantum materiam superantem oportet, quæ naturaliter digeritur, ubi nihil novi accedit (s), atque voluit, unum illud & semper & ubique servandum esse, ut ægri vires subinde assidens medicus inspiciat, & quamdiu supererunt, abstinentia pugnet: si imbecillitatem veterem cæperit, cibo subveniat (t), contrarium, ut putat, ex modo dictis patuit.

4. Observamus semper, uti sequenti numero dicitur, æstivis caloribus summis tenuem victum & placere, & prodesse; & contra, hyemali frigore duriores cibos, & majori quidem copia, assumi posse & facile digeri; una cum potu pauciori, sed meraciori simul. Illi, qui inter tropicos vivunt, & maxime in locis æquatori vicinis, tenui victu delectantur, & sæpe solis fructibus horæis, cerealibus, & aqua, sani & contenti vivunt. Contra qui prope polos habitant, piscibus & carnibus, sale vel fumo induratis, indigent; imprimis dum acerrimo hyemali frigore, & nivibus fere sepulti, integris mensibus domi manere coguntur. Tanta diversitas in victu sanorum hominum pro diversis regionibus, quas incolunt, magnum etiam discrimen in victu ægrotantium efficere debet; uti facile patet, si modo consideretur, quantum sola consuetudo hic facere possit; uti numero sexto hujus paragraphi dicitur. Hinc toties Medici, qui legatos in distitis admodum regionibus comitabantur, viderunt, aliam methodum requiri; atque illa sæpe, quæ domi profuerant, peregre profectis nocere. Idem enim hic efficit climatis mutatio, quod anni temporum varietas præstat in eodem loco manentibus. Omnia hæc solita brevitate Hippocrates collegit, dum in diætæ regulis monuit, aliquid anni tempestat, regionis, ætatis, & consuetudini concedendum esse (u).

5. Ventres enim hyeme & vere natura calidissimi sunt, ac somni longissimi. Per eas igitur anni tempestates copiosiora cibaria exhibenda &c. (vv). Estate & autumnus cibos difficillime ferunt, hyeme facillime, vere minus (x). Si jam his addantur illa, quæ in Commentariis §. 193. dicta fuerunt de vulneratorum diætæ, variis tempestatibus anni dirigenda, patebit facile ratio, quare eadem in victu febricitantium observanda sint. Uti enim alia occasione ex Hippocrate dictum fuit, (vide Commentaria §. 296. Num. 5.) Imbecilles diætæ frigide, valentes vero calide. Unde æstivis caloribus, ut gratum refrigerium fiat, sanis æque ac ægris dilutissimi potus, & victus tenues adeo placent & profunt, hyemali vero frigore valentiores cibi, & meraciores potus, optime digeruntur, & corpus contra frigus pulchre mutant.

(p) Aphor. 7. Sect. 1. Charter. Tom. IX. p. 12. (q) Ibid. Aphor. 5. p. 11. (r) Ibid. A. hor. 10. p. 15.
(s) Lib. III. c. 4. p. 118. (t) Ibid. p. 12. (u) Aphor. 17. Sect. 1. Charter. Tom. IX. p. 31.
(vv) Ibid. Aphor. 15. p. 28. (x) Ibid. Aphor. 18. p. 25.

6. Frequentissime hoc negligitur in diata febricitantium: vulgo enim credi solet, illos, qui in sanitate genio indulerunt, & cibus potibusque corpus quotidie replere soliti fuerunt, facillime abstinentiam tolerare posse. Verum contrarium omnino obtinet, & tales strictam dietam omnium minime ferunt: tali enim repletioni jam assuevit corpus, quæ nisi fiat, illico collabescit & vires pereunt. Evidenter hoc apparet in illis, qui quotidie vino liberalius utuntur: mane enim tremuli, torpidi, & ad omnia fere inhabiles surgunt, donec iterum cibo potuque repletis pristina redeant vires: neque tuto illis perversa hæc vivendi methodus mutatur, nisi sensim & per gradus hoc fiat. Dum ergo tales ægri febribus decumbunt, nisi huic illorum consuetudini parum indulgeatur, infeliciter semper illis Medicina fit. *A multo tempore enim consueta, etiam si deteriora, insuetis minus molesta esse solent (1).* Unde monuit alibi (2) Hippocrates: *Quibus cibus aut potibus homines in victu per sanitatem utuntur, ex his presentibus ad ægros uti oportet. Atque idem in quantitate cibi, & tempore, quo dari debet, observandum esse alio in loco (a) iterum dixit: Atque his de die cibum sumere consuevit, his (pristina) danda est, semel vero cibum capere solitis, semel danda est prima die &c. Verum per initia copiam dare sufficiat non multam, neque ultra modum crassam; sed quantum pro consuetudine quidquam ingerere convenit, & ne multa vasorum inanitio oboritur.*

Ubi notandum, quod de principio morborum hic agat Hippocrates, procedente enim morbo, sensim & copiam & vim cibi minuendam esse testio hujus paragraphi numero vidimus. Plura similia apud Hippocratem habentur, quæ probant, quantum consuetudini in diata ægrotantium concesserit; sed hæc, puto, sufficiunt.

Solebat Boerhaavius hac occasione auditoribus suis lepidam historiam narrare sequentem. Decumbebat acuto morbo in pago vicino vir, primarium ibidem munus gerens, & strenuus potator: vocati Medici sanguinem miserunt, vicium tenuissimum præscriperunt, & dilutissimos potus; unde adeo debilitabatur miser, ut animam fere ageret; neque interim multum remittebat febris impetus. Alter Medicus, qui solebat ægri hujus curam gerere, & sepius cum illo Baccho litare, dum sanus erat, abfuerat per aliquot dies casu, deinde redux in visum amicum; atque cum aliis Medicis in consilium veniens dixit ridens, se solum probe novisse, quamuriam hoc corpus condiri deberet, ne putresceret; illicoque iussit dari vini Rhenani generosi poculum, & jura carniæ. Obedivit facile amici consilio æger, & sic resocillatis viribus brevi a periculoso morbo evasit. Summa ergo ratione dixit Hippocrates (b): *Morbos cognoscimus autem edocti ex communi omnium natura, & cujusque propria: nam in illo erraverant Medici, quod ad propriam decumbentis naturam minus attendissent. Unde conclusit Celsus (c), Eum, qui propria non novit, communia tantum intueri debere: eumque, qui nosse propria potest, illa quidem non oportere negligere, sed his quoque insistere. Ideoque, cum par scientia sit, utilitorem tamen medicum esse amicum, quam extraneum.* Sed & variam temperiem ægri multum facere

(1) Hippoc. Aphor. sc. Sect. II. Chart. T. IX. p. 87.

(2) De Affectionibus c. III. Chart. T. VII. p. 231.

(3) De victu acutorum textu 16. 20. Chart. T. XI. p. 16.

(4) Epidem. I. Chart. T. IX. p. 22. (c) In fine Præfationis p. 19.

(d) De victu acutor. Chart. T. XI. p. 55. 56. (e) In Præfatione p. 9.

(f) Chart. T. II. p. 136.

posse ad faciliorem vel difficiliorem abstinentiam, pariter Hippocrates monuit (d): *Molestius enim illam ferre, quibus amara bilis redundat, & sæpe erudatur (quos, ἀποπεπρωμένους vocavit) & contra facilius tolerari a pituitosis dixit.*

7. Sollicita observatio nocentium & juvantium in morbis summa semper utilitatis est; atque admodum veronimile videtur, prima artis præcepta inde deducta fuisse; uti Celsus de Empiricorum Medicorum secta agens (e) optime notavit. Dum enim ægri, qui sine Medicis erant, quidam cibum sumebant, alii abstinebant; quidam in ipsa febre aliquid fumerent, alii paulo ante eam, alii post remissionem ejus; observatum fuit, optime his cessasse, qui post finem febris id fecerant. Hæc similiaque cum quotidie incidere, diligentes homines notasse, quæ plerumque melius responderent: deinde ægrotantibus ea præcipere coepisse. Sic medicinam omnem, subinde aliorum salute, aliorum interitu, perniciosam discernentem a salutaribus. Neque credendum est, artis primordia tantum his indignasse, hodieque tot sæculis promotam artem, tot pulcherrimis inventis illustratam, illis carere posse. Certe plurima adhuc nos latent, & latebunt diu, quæ tamen omnia cognita requirentur, ut a priori effectum illorum, quæ ex artis regulis ægro adhibentur, determinare possimus semper. Minime autem omnium fallax est hæc regula, quæ statim errores hic commissos detegit. Si enim vel major copia cibi, vel idem valentior ingestus fuerit, quam corpus ferre posset, paulo post gravamen percipiet æger; unde vel copiam, vel vim cibi, minuendas esse, novimus. Si vero facile ferat æger ingesta, prudenter hæc augeri possunt, prout major vel minor debilitas, & varius morbi status postulant. Hippocrates in libro de præca Medicinæ (f), postquam pulcherrima circa victum ægrotantium dixerat, atque monuerat Medicos, æque magnos errores excessu, quam defectu, contingere posse, sequentia habet maxime notanda: *Oportet autem modum quemdam conjectura assequi. Modum autem neque pondus, neque illum alium numerum, ad quem omnia referens accurate scias, non invenies alium, quam corporis sensum. Quocirca operosum ita accurate condiscere, ut parum hinc aut illinc pecces. Quamquam ego hunc medicum vehementer laudaverim parum peccantem. Exactam vero certitudinem perspicere raro contingit. Neminem ergo pudeat sollicita observatione in agris discere, ex sensu levi vel gravi assumpta sequente, an erraverit in victu febricitantium præscribendo, an non.*

Hæc sunt illa, quæ circa vim & copiam cibi febricitantibus exhibendi maxime consideranda sunt; atque septem illis regulis, hac paragrapho enumeratis, evitari poterit omnis error, quantum per artem hodie cognitam licet. Per omnia autem hæc viribus febricitantium consulitur, quatenus per illa restituitur copia requisita humoris sani, vel illi quam proximi; & cardiaca, minus proprio quidem sed jam in arte recepto vocabulo, solent vocari. Sunt tamen & alia, cardiaca etiam dicta, per quæ debilis nimis actio vasorum in humores contentos excitatur, & augetur tardus nimis humorum per vasa motus. Priora cardiaca replentia solent appellari: posteriora stimulantia dicuntur. Cum autem

tem plerumque nimis motus in febribus adfit, rarius stimulantibus opus est. Si autem contigerit, ut ante coctionem sic torpeat febrilis motus, ut coagulum humorum nimis debili vi solvere nequeat, tunc illa conducerent. Quomodo autem cognoscatur, in febribus curandis cardiaca stimulantia requiri, postea dicitur §. 602. & §. 611. agetur de illis, quæ ad hunc scopum optima sunt.

Agendum nunc de curatione febrium, per quam

§. 603. **A**cre irritans externe hærens, (ut vitri, metalli, ligni, lapidis, offis, fragmentorum, septicorum, venenatorum applicata) cognitum, quantocyus auferendum; dein ille locus, cui inhæserunt, & læsus inde est, fovendus erit lentis, mucosis, oleosis blandis, anodynis, leniter aperientibus.

Acria illa, quæ corpori externe applicantur, vel sunt talia, ut ratione suæ rigiditatis & figuræ; per quam motum impressum paucis punctis applicant, lædant partes & irritent; hæcque acria mechanica solent vocari, quia ex communibus omnium corporum legibus intelligitur facile illorum actio: ut dum v. g. vitri, metalli, vel alterius similis fragmentum acutum mollibus partibus corporis impactum hæret. Alia præterea sunt, quæ vel externe hærentia partes corporis inflammant, irritant, imo & destruant aliquando; licet hoc a figura, dardite, densitate &c. illorum deduci posse non videatur. Illud enim, quod in his adeo actuosum est, tam exigua molis est sæpe, ut omnes omnino sensus fugiat; adeoque nihil certi novimus de figura, acumine &c. harum particularum. Quia autem similes sæpe effectus fiunt ab his, ac observantur ab illis produci, quæ mechanica acrimonia lædunt, ideo & placuit multis similem figuram, duritiem &c. in horum corporum particulis supponere. Multis tamen hæc opinio premitur difficultatibus: cantharides enim v. g. applicatae corpori externo, inflammationem excitant, tenerrima vascula epidermidem cuti necentia solvunt; imo & nimis diu relicta summo cum dolore partes profunde exculcerant. Si jam dicatur, hæc insecta minimis particulis scaterere, quæ rigida & acuta, calore corporis, cui hærent, mota tenerrima vascula discindunt; quomodo explicabitur, quare eadem particula, in vivente hoc animalculo per tenerrima vasa mota, illa non destruant. Vipera levi vulnuscule, dente facta, aspergit suum virus; sævissima inflammatio, febris, anxietas &c. imo & mors sæpe sequitur: tamen illud venenum, sapore & colore oleo amygdalino simillimum, nullum vel minimæ acrimoniæ vestigium sensibus imprimat; imo idem illud, adeo noxium in vulnere, deglutitur impune (vide Commentaria §. 155.). Sufficit Medico scire, quid hæc & similia corpori applicata efficere possint; & novisse illa remedia, quibus noxas inde factas tollere vel emendare valet: neque turpe erit ingenue ignorantiam fateri in illis, quæ non intelligit, cum speciosissimæ etiam Hypotheses non respondeant omnibus phænomenis, & sæpe periculosum sit ex his deducere illa, quæ ad horum malorum levamen requiruntur. Acria jam illa, quorum effectus per observationes cognoscimus, modum vero agendi ignoramus sæpe, pro varia intensitate, & tempore quo applicata hærent, diversos effectus producant. Leniora enim stimulant leviter partes, acia leves Erysipelas producant; hæc rubefaciencia adeo dicuntur, quia cutis colorem sic mutant. A-

illud, quod stimulo vel coagulo, aut utroque, febrem produxerat, tollitur, salva vita. Primo dicitur de stimulantibus. Hæc autem vel externe corpori applicata fuerunt, vel interne hærent, sive ingesta in corpus, sive ex humorum sanorum degeneratione nata fuerint. Sequens paragraphus autem docebit, quid agendum sit, ubi acre irritans, externe hærens, febris causa fuerit.

criora autem, vel & priora diutius relicta, epidermidem in vesicam attollunt, & partes erodunt. Cautica autem, si actualia, partem, cui applicantur, destruant illico & in esccharam mortuam convertunt; potentialia vero idem, quamvis lentius, efficiunt. Verum & quædam non tantum destruedo partium cohesionem nocent, sed & simul ad pessimam putredinem disponunt, & in tabum olidissimum omnia resolvunt; uti patuit ex illis, quæ ad §. 425. dicta sunt. Siccalcis vivæ lixivium, quod gustui non admodum acre videtur, urinæ sanissimæ mistum, illico salem volatilem, acerrimum & fugacissimum exhalare facit; cui similis per putredinem producitur. Sublimati corrosivi imprudens applicatio, ut tumor quidam externe hærens novimus de figura, acumine &c. harum particularum. Quia autem similes sæpe effectus fiunt ab his, ac observantur ab illis produci, quæ mechanica acrimonia lædunt, ideo & placuit multis similem figuram, duritiem &c. in horum corporum particulis supponere. Multis tamen hæc opinio premitur difficultatibus: cantharides enim v. g. applicatae corpori externo, inflammationem excitant, tenerrima vascula epidermidem cuti necentia solvunt; imo & nimis diu relicta summo cum dolore partes profunde exculcerant. Si jam dicatur, hæc insecta minimis particulis scaterere, quæ rigida & acuta, calore corporis, cui hærent, mota tenerrima vascula discindunt; quomodo explicabitur, quare eadem particula, in vivente hoc animalculo per tenerrima vasa mota, illa non destruant. Vipera levi vulnuscule, dente facta, aspergit suum virus; sævissima inflammatio, febris, anxietas &c. imo & mors sæpe sequitur: tamen illud venenum, sapore & colore oleo amygdalino simillimum, nullum vel minimæ acrimoniæ vestigium sensibus imprimat; imo idem illud, adeo noxium in vulnere, deglutitur impune (vide Commentaria §. 155.). Sufficit Medico scire, quid hæc & similia corpori applicata efficere possint; & novisse illa remedia, quibus noxas inde factas tollere vel emendare valet: neque turpe erit ingenue ignorantiam fateri in illis, quæ non intelligit, cum speciosissimæ etiam Hypotheses non respondeant omnibus phænomenis, & sæpe periculosum sit ex his deducere illa, quæ ad horum malorum levamen requiruntur. Acria jam illa, quorum effectus per observationes cognoscimus, modum vero agendi ignoramus sæpe, pro varia intensitate, & tempore quo applicata hærent, diversos effectus producant. Leniora enim stimulant leviter partes, acia leves Erysipelas producant; hæc rubefaciencia adeo dicuntur, quia cutis colorem sic mutant. A-

Ubi ergo constitit sollicito examine, febris causam ab externis his applicatis pendere, unica curatio est, ut illico tollantur; cum enim ab his vel in sanissimo corpore febris excitari possit, patet facile, nullam aliam medelam superesse. Vidit hoc pluribus in agris Diemerbroeckius (g), qui peste se correptos credebant, dum & internum ardorem, ac cordis anxietatem perciperent, & in medio pectore nigricantes pustulas animadverterent. Sagax ille Medicus facile videbat, pestis hæc non esse symptomata, sed amuletum Arsenicale, quod magno pretio pro summo prophylactico vendebant impostores, pectori applicatum, hæc mala produxisse; atque illico abjecto hoc Amuleto feliciter ab imminenti periculo illos liberavit.

Quomodo fragmenta acuta metallorum, lapidum &c. quæ mechanica acrimonia nocent, tolli debeant, & quamam in hoc casu observanda sint; in vulnorum historia §. 186. 187. 188. dictum fuit; atque his ablatis, reliqua cura ex vulnorum curatione intelligitur. Verum ubi ab aliis acribus, v. g. cantharidibus, arsenico & similibus febris nata fuit; major cautela requiritur: sæpe enim minutæ horum particulae, si nempe in pollinem tenuissimum redacta hæc fuerint applicata, sub squammulis epidermidis hærent, & nocere pergunt; unde sollicitè ablutio & depuratio loci affecti requiritur. Præterea locus læsus sæpe excoriatus, vel & profundius erofus est; & nervosa cutis pars a minima etiam acris applicatione irritatur & dolet; imo sæpe nequidem aeris contactum absque insigni cruciatu fert; unde inflammatio & febris sæpe sequuntur. Mollissimis hinc decoctis locum fovere oportet; qualia